

ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРИСТИКИ ТА ЕТНОЛОГІЇ ім. М.Т.РИЛЬСЬКОГО НАН УКРАЇНИ В 2003 РОЦІ

Григорій ЩЕРБІЙ

Соціогуманітарні науки – царина діяльності кількох академічних Інститутів. Чільне місце серед них посідає Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського – провідна в Україні науково-дослідна установа у таких напрямках наукових досліджень:

- Історико-етнографічне вивчення культури та етнічної історії українського народу, етнічних меншин України в контексті сучасних культурних процесів;
- Актуальні теоретичні проблеми історії професійного мистецтва і народної творчості;
- Етнокультура та мистецтво зарубіжних країн: історія, проблеми та тенденції сучасного розвитку;
- Сучасні фольклористичні дослідження: історія, теорія, інноваційні тенденції.

У 2003 році Інститутом отримані вагомі результати у науковому вирішенні фундаментальних проблем етнокультури та професійного мистецтва, історії та теорії народної та професійної творчості українців, національних меншин України, народів зарубіжних країн. Дослідження минулого духовної та матеріальної культури, тенденцій їх сучасного розвитку, основних жанрів професійного мистецтва засвідчують невід’ємність національної культури від європейської та загальносвітової, сприяють утвердженню позитивного міжнародного іміджу України та її народу у світовому співтоваристві.

Досягнення Інституту та його провідних учених зустрічають визнання суспільства і держави. Вагомим тому підтвердженням є обрання директора Інституту, доктора історичних наук, професора Г. А. Скрипник членом-кореспондентом НАН України. Міжнародних та вітчизняних премій і нагород удостоєні В. В. Авксентьева, Л. К. Вахніна, М. К. Дмитренко, В. О. Захаржевська, Б. М. Фільц.

Наукові дослідження здійснювали вісім наукових підрозділів Інституту; продовжували діяти наукові ради з проблем “Збереження і дослідження традиційної культури” та “Національна спадщина і сучасний мистецький процес”. Згідно з планами науково-дослідних робіт у 2003 році продовжувалось виконання таких тем:

Українська культура за умов трансформацій суспільства (відділ “Український етнологічний центр”, керівник Г. А. Скрипник);

Проблеми історії та теорії українського образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та архітектури (відділ образотворчого мистецтва, керівник В. М. Фоменко);

Українська музика в контексті світової культури: історичні традиції та актуальні проблеми (відділ музикознавства, керівник А. І. Муха);

Історія української театральної культури (відділ театрознавства, керівник Ю. О. Станішевський);

Історія українського кінематографу (відділ кінознавства, керівник С. Д. Безклубенко);

Українська культура у міжнародних зв’язках (відділ мистецтва та народної творчості зарубіжних країн, керівник О. К. Федорук);

Актуальні проблеми фольклористики: історія, теорія фольклористики, класична спадщина (відділ фольклористики, керівник М. К. Дмитренко);

Проблеми цілісності культури в перспективі українських гуманітарних традицій (відділ

культурології та етномистецтвознавства, керівник І. М. Юджін).

Інститутом виконувалась цільова програма “Етнічна та етнокультурна історія України” (керівник Г. А. Скрипник).

До наукових пріоритетів Інституту входить створення комп'ютерної бази даних з етнокультури українців та національних меншин України, яка становить джерельну базу для народознавчих досліджень вітчизняних учених та зарубіжних дослідників. Було здійснено експедиції до Житомирської, Донецької, Полтавської, Київської, Рівненської, Закарпатської областей, під час яких записано понад 70 аудіокасет фольклорно-етнографічних матеріалів. Нові перспективи для поліпшення стану збереження та вдосконалення діяльності науково-галузевого архіву відкриває занесення його до числа об'єктів культури, що становлять національне надбання.

Вбачаючи основним напрямком своєї діяльності підготовку та видання фундаментальних наукових праць, навчальних та науково-методичних видань, Інститут продовжив пошук перспективних форм впровадження результатів досліджень у практику суспільного і мистецького життя. Успішно виконано ряд доручень органів державної влади з підготовки аналітичних та експертних оцінок щодо проектів законів України, державних програм, проведення мистецьких та культурних заходів загальнодержавного рівня. Поглибилась співпраця з Міністерством культури та мистецтв, Міністерством освіти та науки України та їх структурами з метою випрацювання сучасних методологічних підходів до оцінки мистецьких явищ і процесів, розробки та впровадження нових навчальних курсів та програм. На подальше зближення академічної науки і практики культурного будівництва спрямоване ініційоване Інститутом перепідпорядкування Державного музею народної архітектури та побуту Національної академії наук і входження його в структуру ІМФЕ.

Працівники Інституту входили до складу, залучались до діяльності державних органів, структур місцевого самоврядування, керівництва наукових і громадських організацій.

На базі Інституту функціонує міжнародна наукова організація – Асоціація українських етнологів (голова Г. А. Скрипник), діяльність якої сприяє поглибленню співпраці етнологів наукових установ та навчальних закладів, плануванню та виконанню спільних проектів з дослідження сучасних етнокультурних процесів, етногенезу та етнічної історії українців.

Провідні вчені Інституту забезпечують роботу двох спеціалізованих рад по захисту докторських та кандидатських дисертацій, які охоплюють всі галузі наук, представлені в Інституті. У 2003 році, окрім 4 працівників Інституту, захистили кандидатські дисертації 7 прикріплених пошукачів. Підготовка наукових кадрів через прикріплення сприяє розвитку мистецтво- та народознавчих досліджень у регіонах, підвищенню рівня викладання соціогуманітарних дисциплін, оскільки значну частину прикріплених становлять викладачі вищих та середніх спеціальних навчальних закладів.

До дієвих форм розвитку народознавчих та мистецтвознавчих досліджень, пропаганди їх результатів належать наукові конференції. У звітному році Інститут забезпечив проведення таких важливих у науковому та науково-організаційному плані конференцій як “Український етнос у часі і просторі”, “Українська художня культура: історія і сучасність”. Успішно було проведено й інші наукові заходи: конференції “Проблеми сучасного народознавства”, “Пам'яті К. Квітки”, наукові читання “Українське народознавство: стан і перспективи розвитку на зламі віків”, “Тіло як феномен культури”. Окрім того, Інститут виступив співорганізатором ряду наукових конференцій, а загалом його працівники брали участь у роботі близько 70 наукових та науково-практичних заходів в Україні, країнах близького та далекого зарубіжжя.

Вагомими здобутками характеризується видавнича діяльність. 2003 року працівники Інституту опублікували такі монографії, навчальні посібники і т. ін.:

Барабан Л. І. Людмила Старицька-Черняхівська. Тернистий шлях творчості. – К., Велес (4,9 д. а.);

Дм. Ревуцький. Микола Лисенко. Повернення першоджерел. (Вступна стаття, упорядкування, коментарі В. В. Кузик). – К., Музична Україна (24, 25 д. а.);

Загайкевич М. П. Богдана Фільц. Творчий портрет. – К., Тернопіль, Астон (8,2 д. а.);

- Іваницький А. І. Основи логіки музичної форми. – К., (9,55 д. а.);
- Історія української архітектури. (Наук. ред. В. І. Тимофієнко). – К., Техніка (60,1 д. а.);
- Капельгородська Н. М., Глущенко Є. С. Український телефільм в контексті вітчизняної культури ХХ ст. – К., АВДІ (7,2 д. а.);
- Капельгородська Н. М., Глущенко Є. С. Друге життя митця – К., АВДІ (6 д. а.);
- Корнієнко Н. М. Самосвідомість: гра в театр (соціологічний портрет сучасника). – К., Поезія (3,9 д. а.);
- Кушнірук О. П. Музична феєрія 1990-х. Статті, репортажі. – Луцьк, Надстир'я (12,35 д. а.);
- Людмила Морозова. Альбом. (Автор-упорядник О. К. Федорук). – К. – Львів, Видавництво М. П. Коця;
- Матеріали з української етнології. Збірник наукових праць. – Вип. 3(6). (Відп. ред. Г. А. Скрипник). – К., Вид-во Асоціації етнологів (23,48 д. а.);
- Матеріали з українського мистецтвознавства. (Пам'яті академіка О. Г. Костюка). Збірник наукових праць. – Вип. 2 (Відп. ред. Г. А. Скрипник). – К., Вид-во Асоціації етнологів (47,3 д. а.).
- Матеріали з українського мистецтвознавства. Микола Леонтович і сучасна освіта та культура. Збірник наукових праць. Вип. 4. – К.–Камянець-Подільський (6,5 д. а.);
- Мистецтво, фольклористика та етнологія слов'янських народів: XIII Міжнародний з'їзд славістів (Любляна, Словенія). Доповіді. – К., Вид-во Асоціації етнологів (6 д. а.);
- Метроритм – 1. – К., (20 д. а.);
- Народні байки. Упорядкування, передмова, примітки М. К. Дмитренка. – К., Вид-во часопису “Народознавство” (4,6 д. а.);
- Народні загадки. Упорядкування, передмова, примітки М. К. Дмитренка. – К., Вид-во часопису “Народознавство” (4,62 д. а.);
- Павленко І. Я. Історичні пісні Запоріжжя: регіональні особливості та шляхи розвитку. – Запоріжжя, Тендем-Х (10,57 д. а.);
- Скляренко Г. Я. Яким Левич: живопис на перехресті часу. – К; (1,2 д. а.);
- Степовик Д. В. – Візантологія. – Івано-Франківськ, Вид-во “Нова зоря” (12 д. а.);
- Степовик Д. В. Іконологія й іконографія: проблема стилів у сакральному мистецтві. – Івано-Франківськ, Вид-во “Нова зоря” (45 д. а.);
- Степовик Д. В. Українська ікона. Іконографічний досвід діаспори. – К., Балтія-друк (12 д. а.);
- Степовик Д. В. Яків Гніздовський. Життя і творчість. – К., Вид-во ім. О. Теліги (24 д. а.);
- Творчість у контексті розвитку людини: Матеріали наукової конференції у 3-х частинах. – К., б/в (3 д. а.);
- Тимофієнко В. І. Архітектура і монументальне мистецтво: Терміни і поняття. – К., Вид-во Інституту проблем сучасного мистецтва (23,6 д. а.);
- Угорські народні казки рідкісної краси (Переклад з угорської Л. Г. Мушкетик). – К., Головна спеціалізована редакція літератури мовами національних меншин (13 д. а.);
- Українсько-польські культурні взаємини ХІХ– ХХ ст. – К., Львів, Вид-во М. Коця (15 д. а.);
- Український театр (Наук. ред. Н. М. Корнієнко). – К., ЛДЛ (37,24 д. а.);
- Українське кіно: Євроформат. (Відп. ред., автор коментарів, упорядник О. Г. Рутковський). – К., Альтер-прес (28,22 д. а.);
- Українське кіно: Ідентифікація у часі. (Відп. ред., автор коментарів, упорядник О. Г. Рутковський). – К., Альтер-прес (23,6 д. а.);
- Чегусова З. А. Декоративне мистецтво України кінця ХХ ст. 200 імен. Каталог-альбом. – К., Атлант UMS (74, 25 д. а.);

Юдкін І. М. Етимологічні коріння художнього мислення у слов'янському фольклорі. – К., б/в (2,3 д. а.) (англ. мовою).

Окрім того, у вітчизняній та зарубіжній науковій періодиці опубліковано понад 530 статей.

Вийшли друком перші номери нового друкованого органу – “Студії мистецтвознавчі”, орієнтованого на висвітлення питань історії та теорії професійного мистецтва.

Згідно з планами міжнародного наукового співробітництва готуються до видання праці, розраховані на розширення обізнаності народів світу з українською культурою: “Думи” українською та англійською мовами у Гарвардському університеті (США), статті про українських митців у енциклопедії “Kunstlerlexikon” (ФРН). Прикладом успішної реалізації принципово нового міжнародного наукового проекту є підготовка тематичного номера журналу “Французька етнологія”, який буде цілком присвячений традиційній та сучасній етнокulturі українців. Згідно з попередніми планами успішно здійснюється підготовка до міжнародної наукової конференції “Народна творчість у контексті національних культурних цінностей на початку ХХІ століття: традиція та зміна стереотипів”, ініційованої Міжнародною організацією з народної творчості (IOV), впливовою структурою ЮНЕСКО.

У рамках міжнародної співпраці Інститут приймав відомих зарубіжних вчених, зокрема президента АН Македонії академіка В. Грозданова, професора Прштинського університету (Сербія) В. Бована, професора Сорбонського університету (Франція) Ф. Конта, доктора історії Познанського університету (Польща) М. Фігуру, які виступили на Вченій раді з проблемними доповідями та інформацією про наукову діяльність установ, які вони репрезентують.

Наукова та науково-організаційна діяльність Інституту продовжує відчувати вплив негативних факторів, які склались впродовж минулих років у академічній науці і суспільстві в цілому. Не вдалося подолати збільшення середнього віку докторів та кандидатів наук і забезпечити омолодження наукового персоналу. Престижність наукової роботи, її оплата далекі від того, щоб забезпечити належний конкурс на всіх рівнях відбору – від аспірантів до виконавців конкретних тем досліджень.

Відсутність фінансових можливостей для систематичного дослідження сучасних мистецьких процесів у регіонах України, а особливо зарубіжних країнах, обумовлюють фрагментарність наукових оцінок багатьох мистецьких явищ і тенденцій.